

Directeur du journal *Armenia*
MARSEILLE (France)

1842

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la
Rédaction : Place Alexandre-Labadié, 17

Ղամսէկ Թխարրիւն (Կ սօլիս). —
Աղբի ի Ռոսիա. — Հայ մելիքներու ա-
նձնատեսական շարժումը (ժէ եւ ժ՞ դա-
րուն մէջ) — Տեղական. — Խրոպա-
նի պատերազմը. — Կովկ սի խաւ-
երը. — Թխարրա. — Մանուկամէր:

Կ.պօլիս, 26 սեպտ.

(Comp. 1200 pms. 16. 11. 9)

1912ի պատերազմը, որի առթիվ Ֆրանսիայի, ինչպէս և Անգլիայի և Ռուսիայի համակրանքները որոշ կերպով երևցան Պալքոնեցիներին համար, Թիւրքերի քինանդութեան զգացումները յորդեղ տուաւ Անւանահան 800 միլիոնի վախառութիւնը որ իրենց տալու համահայնութիւնը գոյացաւ նոյն իսկ այս տարի և որի 500 միլիոնի առաջին մասը ստացած են, իրենց համար նկատած էին իրրե հախտաւոր մը ֆրանսայի կողմէն որ յանդգներ էր պահանջել իրենցմէ երաշխիքներ, և պարտադրած էր անտամնիկ պալտոններ ինչպէս քաղիկ միլիտանտներ պահպանումը և այլն:

դեկադեր, մին՝ պաշտօնական, հրատարակութեան համար, որ երևան կը հանէր Թիւրքերի ազգական շարժումների նշանաւոր յատկութիւնները և կեզրակացնէր որ բանասիրի ըստգոյնն էր։ Միւսը, նոյնպէս պաշտօնական, բայց սահմանաւած միայն Կայսրի զինուորական գոհարներ, ցոյց կուտար Թիւրք բանակին բոլոր թերութիւնները չրսելու համար մտաւ թիւնները, և կեզրակացնէր որ ան ոյժ մը չէր որի վրայ կարելի լինի վստահիլ պատերազմի պարագային։ Այս երկրորդ տեղեկագիրը ընկանապէս զաղտնի պահուեցաւ օտարման կառավարութեան, որ միայն տուջինը գիտէր, և վստահելով անոր վրայ, չվարանցաւ Պալքանյաններին գէտ պատերազմի մը մէջ մխրճուիլ։ Այստ ամենայնիւ Թիւրքիտի մէջ ոյժ մտն ինչ Գերմանիտի և Գերմանայանների հասոյքին յանձնուած է։

մեր հիացումը Գերմաներին հա-
մար, կը մազթեհը որ անոնց հալ-
րենատիրական և ընկերական միու-
թիւնը, անոնց հաստատամասն լինը,
անոնց վստահութիւնը, յազթաթիւն
վրայ՝ մերկեն ալ յիշինս :

ՀԱՅԵՐ Ի ՌԴՄԻԱ

ԿՈՂԿԱՄԻ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Թիֆլիսի « Հարիւրն » օրաթեր-
թէն:

Սեպտեմբերի 14 (27)ին երեկոցանա ժամը Ցին Կոկիտի Հայոց Քարեգործական Շինարարական Ներքառ ընկերության նախագահության հրահանգով համագումարը, խորհրդակցելու պատճառով լից ֆուտուսոններին բայն չափերով օգնական կազմակերպելու լինողը ժամանա:

Դադարձիկն ներկայ էին թիմու աստնորայ
Մեարայ եպիսկոպոսը, Պետական գումա-
յ, անգամ Պապաճանեան, Ս. Յարու-
թիւնեան, Ա. Գաղարեան (Նորիզան), Ա.
Սաճարեան, Ա. Փերաթեան Ն. Գիւղատըն-
աեանեան ընկերութիւն), Մ. Աթրիկեան
Լոյս ընկերութիւն), Մ. Տէր-Միքայէլեան
(Մարգարիթ. Ընկեր. Նախագահ), Ե. Աւի-
րէջեան եւ Պարտեանեան (Բազուկ Կոլորա-
րեան Մեծութիւն), Յ. Արղարեան (Յովն-
գալոյց), Ն. Ասաբէջեան Մշակ, Ա. Ս. Բե-
րեան (Ներսիսեան զոյրաց, Մեխիթ. Ազա-
րեան, Ե. Լաւրայեան (Աղագար. ընկե-
րութ), Յ. Քաշարեան (Հայոց Գրամա-
տիք ընկերութիւն), Ի. Յարութիւնեան
Վ. Ոստանեան (Հայաճեայ ընկերութիւն)
Ս. Միտանեան (Մեղու ընկեր.), ԲԺ. Թա-
ղեանեան (Կայիանեան զոյր.), օր. Պու-
րիճանեան (Փգարեան Իստանբուլ տարա-
ծող ընկեր.), եւ Ս. Լիսիյեան (Նէշուր մա-
նուկներին ընկերութ.) :

Ներկայ էին և Կ. Հ. Բ. ընկերություն
66 ճիւղերից 29 ներկայացուցիչներ, ըն-
կերություն 116 անդամներ: Քաջի գլուխ-
ցից կային մեծ քանակությամբ երկաթե
հիւրեր, գաղթիճր ծայրէ ի ծայր լիքն էր:

Ժողովի բացումից առաջ Թիֆլիսի հոգևորականությունը Մեթոդի եպիսկոպոսի գլխավորությամբ եմար կատարեց մաղթանք և հոգեհանդիստ պատերազմում ընկած զինւորների համար:

Ժողովը բացեց Ս Յարութիւնեանը մի
փոքրիկ հատով. —

« Ստեփանի հրդեհը անսպասելի ու ժխտելի
գամից բռնկեց: Շատ ժամանակ չէ ան-
ցել այն օրից, երբ ամենուրեք տիրում էր
համառարած խաղաղութիւն և ամեն մի
տէրութիւն, որնոն թաւմ և զարգացան:

ու մասնաւորապէս Արմէնական աշխարհայեցողական տարրերով, ներառած էին շինարարական ու կուլտուրական աշխատանքներին: Տնտեսական կեանքի բարձրացումը կ'անել էր ընդհանուր ուղղորդութիւնը: Այս աշխարհայեցողական բովանդակութիւնը միջոցաւ յարմար ընկալելու համար, որոշակի տարրերով փոքրիկ ազգային իրաւունքները և միջազգային օրէնքները, դուրս թուա իր սահմաններից և տեսողական հոգեմտական ցանցերը չորս կողմը փակելու փորձեր արեց: Երբեք Զամա-ճայութիւնն անկարող էր համբերել և դուրս եկաւ պաշտպանելու արդարութիւնն ու ճշդութիւնը իրաւունքը: Կարճ միջոցում չորս կողմից արդէն ճշդում էր թընդանօթների որոտը:

Եւրոպայի հասարակութիւնները, կարծես քննից արթնացած, թողնում են խաղաղ, շինարարական աշխատանքներն ու ներքինում անտէր մնացած ընտանիքների ցաւը ամօքելու:

Այսպիսով աշխարհի համակրութիւնը իրական Համաճայութեան կողմն է:

Մենք՝ մասնաւորապէս ուսումնասիրող, իրրեւ ուրոյն ազգ և իրրեւ Ռուսաստանի քաղաքացիներ, պարտաւոր ենք մեր սկիւտի մասնակցութիւնը ցոյց տալ: Դա մի խորհրդաւոր ընտել է, որ ձեռք ձեռքի աւած դուրս պիտի գանք ցոյց տալու մեր քաղաքական հասունութիւնը: Այս աշխարհայեցողական փոփոխութիւնը, որ Կ. Ն. Բ. ընկերութիւնը անհրաժեշտ է համարել զուգարկելու ընդհանուր, ուսումնասիրական համագործակցութիւն:

Վերջացնելով խօսքս, շնորհակալութիւն եմ համագործակցող բացումը և ի սրտէ ցանկանում եմ կատարելով յաջողութիւն ձեռք աշխատանքների մէջ:

Այս Կ. Յարութիւնները առաջարկեց պրեզիդիումի (նախագահութեան գլխաւ) անդամների թեկնածուներին: Մերոյ կախկալութիւն (նախագահ), Կ. Յ. Պատրիարքական (առնանապետ), Կ. Սանայեան (քաղաքապետ), որ և ընդունեց միաձայն:

Նախագահը շնորհակալութիւն ժողովի բացումը և կատարելով յաջողութիւն ցանկանալով, ասաց. — Իմ ժողովրդի հետ խօսելիս, շատ անգամ ես նրան անւանել եմ «բազմաշարժար հայ ժողովուրդ»: Այդ օրակարգը տեղ է նրան իր կեանքի երկար դարձել պատմութիւնը: Բայց հասել է յոպէն, երբ հայ ազգը պիտի ազատագրուի և վերջին անգամն է, որ այդ ազգային եւ տալիս եմ նրան: Ներկայումս ազգերը ծառայել են իրար դէմ, բայց տեղի ճիշտ կը լինի տեղ, որ արդարութեան և անարդարութեան կախ է սկսել:

Մենք աւելի քան պէտք է հաւատարմութիւններ, որ վերջի վերջոյ արդարութիւնն է յաղթանակելու: Մենք, որ հեռու ենք պատերազմի բռնից, անմասն չպիտի մնանք ընդհանուր հայրենիքի վերկութեան գործում:

Մեզանից էլ ուրոյն զոհաբերութիւններ են պահանջում: Ռուսաստանը, որի հովանու տակ ենք գտնուում և որի շնորհիւ է ազատագրւելու հայ ազգը, թափում է իր հարազատների արեւել յանուն փոքր ազգերի ազատագրման, և այսօր կարծես մեզ համար մի փորձութեան օր է, երբ մենք երևան պիտի գանք մեր քաղաքացիական պարտականութիւնը կատարելու: Յոյս տանք, որ արմանի ենք Ռուսաստանի աշխարհայեցողական, որ մենք զխաղաղութեան և հաշտութեան և հոգով կարող ենք կոչել այդ սուրբ գործին:

Այս ատենադիւարը շնորհակալութիւն յայտնելով հանդիսականներին ասաց. — պետական-քաղաքական կամ այլ գործիչները պէտք է յենեն ժողովրդական այժմիկ վրայ: Նրանց ստանդարտը պէտք է լինի — ամեն բան ժողովրդի համար և նրա միջոցով ըզոտելը: Մեր հասարակութեան միջոցաւ ցանկութիւնն է օգնել

Ռուսաստանին՝ որպէս պաշտպանի՝ ինչով որ կարող ենք. և մենք՝ ժողովրդի ներկայացուցիչներս՝ պարտաւոր ենք անթերի կատարել նրա կամքը: Ներկայումս մեր առաջ ալլ հարցեր չկան մեր ու Ռուսաստանի շահերը զուգարկաւոր են իրար և այլ գիւրք բռնել չենք կարող, քան ամբողջ ոյժերով երևան գալ բոլոր ապարէզներում:

Մեր մինչև այժմ կատարած օգնութիւնը ցաւ ու ցրիւ է եղել, մենք պէտք է կազմակերպւենք. հասարակութեան ցանկութիւնն է ակտիւ գործունէութիւն ցոյց տալ և մենք պարտաւոր ենք նրա կամքը անթերի կատարել, եթէ չենք ուզում պատասխանատու մնալ նրա առաջ:

Վերջացնելով իր ճառը, նա խնդրում է քաղաքապետին կարգաւ Զ. Բ. Բնիկ. խորհրդի գեղեցումը, որի ընթերցումից պարզեց, որ Զ. Բ. Բնիկութիւնը պահեստաւորների ընտանիքներին օգնելու համար 1) հանգանակութիւններ է կատարել, 2) բժշկական կազմում մասնագործ է գումարել, 3) կանանց կոմիտեա է կազմել, 4) նոյն նպատակով կոչ է արել իր բոլոր ճիւղերին և 5) ամսոյ 6 (19)ին տեղական հասարակական ու զանազան հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչներից խորհրդակցական ժողով է գումարել, որ ընտելութեան է գրել ու հաւանութիւն գտել Զ. Բ. Բնիկ. խորհրդի մշակած ծրագիրը:

Խորհուրդը անհրաժեշտ է գտել 1) Թիֆլիզում բանալ 200 մահաճակով հիւանդանոց, որը ունենալու է իր ճիւղերը կովկասի այլ քաղաքներում և որ այդ ճիւղերը ներքին կապ են հաստատելու իրար մէջ: 2) Լայն օգնութիւն կազմակերպել պահեստաւորների ընտանիքներին: Այդ նպատակները իրագործելու համար Կ. Ն. Բ. ընկերութեան խորհուրդը հետեւելով միջոցներն է մասնաւոր 1) կամաւոր ու միաձայն ձեւերով, 2) ամեն ընտանիքի ամուսնականների մի օրույն գումարը, որ կոչւելու է «նախապայմանի լուծում», 3) քաղաքների և անհատների անունով անգամաւր ճարներ, 4) միջակայքը՝ շահող տոմսերով, 5) նւերներ իրերով և մթերքներով և 6) գտնաբերութիւններ:

Նախքան այդ հարցերի քննութեան անցնելը ցանկալի համարեց իմանալ սրբան նպատակայարմար է միայնել Արմէնի նոյն նպատակին ձգող բոլոր հիմնարկութիւնները և այդ միացումը ինչ անւան տակ է կատարելու: Առաջին կէտը առանց վիճարկութիւնների ընդունեց միաձայն, երկրորդի վերաբերմամբ տարբեր կարծիքներ յայտնեցին և յարմար գտնեց անւանել «Ռուսաստանի օգնութիւն», այն գանազանութեամբ, որ իւրաքանչիւր հիմնարկութիւն իր հիւանդանոցների վրայ մակագրելու է իր անունը:

Այսուհետեւ քննութեան դրեց հիւանդանոցներին խնամելու հարցը: Ժողովը երկար վիճարկութիւններից յետոյ ընդունեց Կ. Ն. Բ. ընկերութեան խորհրդի որոշումը — այն է միայնել Արմէնի գանազան ընկերութիւնների և հիմնարկութիւնների կազմակերպած բոլոր հիւանդանոցները, աշխատելով ներքին կապ ստեղծել բոլորի մէջ, ըստ հետ միաժամանակ հնարաւորութեան ստեղծանելու պահանջներով իւրաքանչիւրի ընթերցումը: Միջոցների հաշիւային և գործադրութեան թօղնում է տեղական կոմիտեաներին:

Այդ մարմինների վրայ հսկելը, գրաւորութիւնների միջոցով գանազան տեղեկութիւններ հաւաքելը, կապ ստեղծելու վերաբերելով աշխատանքները և այլ գործերի վերաբերելով կարգադրութիւններն ու հսկելը թողնում են գործադիր-կենտրոնական մարմիններին, որոնք գտնւելու են Թիֆլիսում և Բաղդադում: Ամեն մի կենտրոնական մարմին բաղկացած է լինելու 12 անդամից, որոնց ընտրելու են տեղական հասարակութիւններն ու համայնքները:

Այդ մարմինների վրայ է ընկնում և գործունէութեան ընդհանուր ծրագիր մշակելը:

Պահեստաւորների ընտանիքներին օգնութիւն ցոյց տալու հարցը նոյնպէս երկար վիճարկութիւնների առիթ տուց: Հետաւորների ցանկութիւնն էր, որ գիւղական ազգայնակութեան ընտանիքներին վերաբերելով օգնութիւնը լինի աւելի արմատական, ուստի որոշեց վերադիւրեւ ընտանիքներին, բացի ներկայիս օժանդակութիւնը, արւելի և գիւղատնտեսական օգնութիւն:

Այդ բոլորն ի կատար ածելու համար միջոցներ հայթայթելու հարցով ժողովը երկար չզբաղեց, անհնարին գտնելով ներկայ ժամանակ մանրամասն կանգ առնելու մշակելիք միջոցների վրայ, այլ միաձայն որոշեց այդ գործը թողնել կենտրոնական մարմիններին, յանձնելով Կ. Ն. Բ. ընկերութեան խորհրդի մշակած միջոցներին աւելացնել և ուրիշները՝ ըստ իրենց հայեցողութեան:

Հարցերն սղաւած համարելով, որքան նախագահը առաջարկում է յանձնարարել ներկայ ժողովի, Կ. Ն. Բ. ընկերութեան, Բաղդադի Մարդասիրական ընկ. և Կուլտուրական Միութեան նախագահներին ներկայանալ Փոխարքային և խնդրել ժողովի ամենապատուական զգացմունքներն արտայայտել Քաղաքապետ Կարսին, նաեւ հետագիւր ուղարկել Կերպոյն Զօրահրամանատար Մեծ Իսխանին և շնորհակալութիւն յայտնել Փոխարքային իր մշտական բարեացակամ վերաբերմունքի համար:

Ատենապետ Պատրիարքանի առաջարկութեամբ որոշեց հետագրով խնդրել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օգնութիւնն ու հովանաւորութիւնը:

Հանդիսականները ցրեցին ժամը 12ին:

Արմէնի հայոց համագումարի ներկայացուցիչների կողմից Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ուղղած հեռագրին՝ Մերոյ կախկալութիւն և պատմական ստացել է հետեւել հեռագիրը կաթողիկոսից:

«Չախաղանց միջկարգական է, որ հայոց բարեգործական, կուլտուրական և այլ հիմնարկութիւնների համագործակցող ներկայացուցիչները որոշել են վերաւորներին խնամելու և պահեստաւորների ընտանիքներին օգնելու եղբայրական գործում միացնել ամբողջ հայ հասարակութեան գանազան խաւերը իրար հետ, ի սրտէ շնորհակալ եմ համագումարի արտայայտած որդիական զբաղմունքների համար, և, ընդունելով իմ հովանաւորութեան տակ նրա մարդասիրական գործը, օրհնում եմ համագումարի բոլոր ներկայացուցիչներին: Այդ առթիւ համագումարական կանգալ է ուղարկւել բոլոր թեմական առաջնորդներին և առաւածահաճոյ հիմնարկութիւններին:

ԳԼՈՐԳ. Կարգիկոս Սմայե Զայց»

— Նոյն առթիւ Մերոյ կախկալութեամբ ի պատմական կաթողիկոսի հայ համագումարի ներկայացուցիչներին Գերագոյն Զօրահրամանատարին ուղղած հեռագրի՝ ստացել է հետեւել շնորհակալական հեռագիրը —

«Հոգւով շնորհակալ եմ Արմէնի

սեան հայոց բարեգործական և կուլտուրական հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչներից՝ վերաւորներին օգնութիւն կազմակերպելու և բարեւմաղթութիւնների առթիւ:

ՀԱՅ ՄԵԼԻՔԵՐՈՒ ԱՊՍՏՈՄԵԹԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԺԷ ԵՒ ԺԸ ԴԱՐԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Իր բանասիրական ու պատմական հիմնարկութեամբ ու աշխատութիւններովը հանրածանօթ Տիար Կ. Յ. Բաղդադեան, որ մեր ազգային պատմութեան վերաբերելով հետաքրքրական նոր գործ մ'աւ պատրաստած է տպագրութեան համար, բարեհաճած է իր ձեռագրէն յանձնել մեզ հետեւել մասը (գլուխ Գ) որ շնորհակալութեամբ կը հրատարակենք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի մէջ:

Հայաստանի Արքայի, Ուստի ու Սիւնիք նահանգները, որոնք հիմնական Պարտադին ու նախկին Արտանից պետութեան մէկ մասը կը կալմեն, Շահ Արաւ Ա. ի կարգադրութեամբ հինգ կիսանկախ հայ իշխաններու յանձնուեցան: Այս իշխանները կուսեցան Մելիքներ: Ասանցմէ դուրս կային նաեւ ուրիշ պատաններու վրայ տիրող հայ մելիքներ:

Պարտադի մելիքներէն մէկը կը նստէր Գիւլիստան կամ Թալիշ գաւառը, որ կը տարածուէր Գանձակի սահմաններէն մինչև Թարթար գետ. երկրորդը՝ Զրարեղ կամ Չարարեղ գաւառը, որ կը տարածուէր Թարթար գետէն մինչև Խոսէն գետ. երրորդը՝ Խոսէն գաւառը, որ կը տարածուէր Խոսէն գետէն մինչև Բալլա-չայ. չորրորդը՝ Վարանդա գաւառը, որ կը տարածուէր Բալլա-չայէն մինչև Գիւլիստանի լեռները. իսկ հինգերորդը՝ Տիգրիսի կամ Գուգալի գաւառը, որ կը տարածուէր Գիւլիստանի լեռներէն մինչև Արաքս գետ:

Շահ Արաւի յաջորդներու օրով Էջմիածնի Յակոբ Դ. Զաւարեղի կաթողիկոսը (1655-1680) Էջմիածինն ու Պարտադի կիսանկախ մելիքութիւնները Պարսից լուծէն ազատելու և ազգային անկախութիւն ձեռք բերելու նպատակով՝ 1678ին Հայոց կաթողիկոսարանին խալ կաւարներուն տակ վեց աշխարհական ու վեց կրօնական անձերէ բաղլա-ցած գալանի ժողով մը գումարեց, որուն մէջ խորհրդակցութեամբ առարկայ եղան Եւրոպայէ օգնութիւն ստանալու համար Հատի պապին գերիշխանութեան տակ մտնելու ու եւրոպական պետութեանց գիւնելու պէս խիստ կարեւոր խնդիրներ, զորս իբր անհրաժեշտ դարձան ժողովին հաւանութեան կենթարկելը կաթողիկոսը: Ժողովականներն ամեն կերպով համաձայն գրաւորեցան կաթողիկոսին. ուստի՝ նոյն ժողովին որոշման համաձայն՝ Յակոբ կաթողիկոսն ու իւրայեղ Օրի անուով հեղահայ կարիճ մը ճամբայ եղան դէպի Եւրոպա. բայց երբ Պալլա հասան, կաթողիկոսն հիւանդա-

նախով վախճանեցաւ (1680) և Բե-
րայի գերեզմանատան մէջ թաղուե-
ցաւ (1). Իսկ Օրի միայնակ անցաւ
վենետիկ, անկէ ալ Ֆրանսա ուր
գինեորական ծառայութեան մէջ մը-
տաւ. բայց տարիներ յետոյ գերի
բռնուելով՝ Անգլիայի ծովային ծառայու-
ման անցաւ, և երբ ազատ արձակուեցաւ՝
գնաց Գերմանիա, ուր բարձր չըջա-
նակներու հետ շփման մէջ գտնուե-
լով՝ վերջապէս Պֆալցի Յովհաննէս
վիլհելմ կոմսն համոզեց որ Հայոց
ազատութեան համար իրեն աջակ-
ցի, որուն փոխարէն Հայաստանի
թագաւորութիւնը խոստացաւ անոր
կոմսը նախ Հայաստանի կացութեան
և Հայոց արամագրելի ուժերուն վը-
րայ ստորգ տեղեկութիւններ ունե-
նալու համար Օրին մասնաւոր նա-
մակներով Հայաստան զրկեց և յանձ-
նարարեց տեղւոյն վրայ խնդիրն ու-
սումնասիրելով՝ ծրագիր մը պատ-
րաստել (1698): Այս մասին գրեց
նաեւ Ղարաբաղի հոյ մեղիքներուն:
Գրեթէ տարի մը արկածայից
ճամբորդութիւն մը կատարելէ ետք՝
Օրի մասն Սիւնեաց նահանգի Ծը-
ղուկ գաւառը, և Սնդեղակով գիւ-
ղին մէջ իջնանեցաւ 1678ի գաղանի
ժողովին մասնակցող մելիք Սաֆրազ
իշխանին տունը (1699): Մելիք
Սաֆրազ երբ Օրիի յայտնութիւն-
ներն իմացաւ, շրջակայ մեղիքներէն
ստան հոգի հրաւիրեց և Հայաստա-
նի ազատութեան համար նոր ժո-
ղովներ կազմելու խորհրդակցեցան
մասին: Այս ժողովներու մէջ ալ,
Սիւնեացի մէջ գումարուած առա-
ջին ժողովին նման, վիճաբանութեան
ընթացքը նիւթը կը կապէր՝ այն
նամանակներն Եւրոպայի մեծ մասին
վրայ ազդեցութիւն ունեցող Հռոմի
պապին հոգեւոր իշխանութեան տակ
անկող խնդիրը: Եւ որովհետեւ մե-
ղիքներն Օրիէն իմացած էին որ Էջ-
մանի նոր կաթողիկոսը՝ Նահապետ
Եղեկացի (1691-1705)՝ բռն
ընդունելով հակառակի այս գաղա-
ւաքին, գիւնեցին Գանձատարի մէջ
տող Սիւնեացի Սիմէոն Գ. կաթո-
լիկոսին (1675-1701, որ նոյնպէս
կառուակեցաւ. տար վրայ՝ մելիք-
ընդունելով Գանձատարի մասակայ Ս. Յա-
կոբ վանքին վանահայր Տիգրանեանց
միտա վարդապետն համոզելով ըն-
դունելու Օրիի:

ային հետ 1700ին անցաւ Ռուսա-
ստան, և հոկտեմբերի վերջերն ըն-
դունուեցաւ ցարէն, որ խոստացաւ
աջակցել Հայոց: Բայց քաղաքական
զանազան պատճառներով Պետրոս
Մեծ չկրցաւ անմիջապէս կատարել
իր խոստումը, և 1702ին ալ Միւրօն
վասիլեան անունով Հայոց մը հետ
յուսագրիչ նամակներ զրկեց հայ մե-
ղիքներուն, ինչպէս և Էջմիածնի
Նահապետ Ա. և Աղուանից Սիմէոն
Գ. կաթողիկոսներուն:
(Շարունակելի)

Տ Ե Ղ Ա Կ Ա Ն

Պատերազմին սկիզբը՝ Պոլսու
Ռօնի նահանգապետին հրամանա-
գրով արգելուեցաւ ապսէնթի վա-
ճառումն ու գործածութիւնը գինե-
տունների և սրճարանների մէջ: Այժմ
նոր հրամանագրով մը արգելուած է
նաեւ նոյնպիսի վտանգաւոր ուղեղից
ըմպելիքների, ինչպէս անխոնի ու
գիւղ, ռաշիանի, երիցուկի և այլնի
խառնուրդներով շինուած վտանգաւոր
խմիչքների գործածութիւնն ու վա-
ճառումը:

— Մարտէլի խաղացիները ժո-
ղովրդական մեծ միթինկ մը կազմե-
ցին հօկտ. 18ի կիրակի օր Բէժան:
Սինէմաի ընդարձակ սրահին մէջ,
Միթինկին նպատակն էր հրաւիրել
խաղական կառավարութիւնը որ
իր չէզոքութենէ գուրս ելնէ և իրեն
պատշաճ տեղը բռնէ պաշտպանելու
համար իրաւունքն ու ազատութիւ-
նը, տիեզերական քաղաքակրթու-
թեան թշնամիներ հանգիտացած
գերմանական բարբարոսութեան և
զօրապաշտութեան (militarisme) դէմ:
Մեծ բազմութիւն ներկայ կը
գտնուէր և միթինկը առիթ մը գոր-
ծաւ չքեղ ցոյցի մը ի նպատակ Ֆրան-
սոսի և իր գաղնակիցների Պերճա-
խոս տանաւարութիւններ եղան ու
բնեց աւարտումն յետոյ նուազա-
խումբը կերպէր յաջորդաբար Մար-
տէլէզն ու կարիպալտեան երգը:
Կարգապահեցաւ նաեւ Թրիէսթի
խաղացիներէն միթինկին ուղղուած
և յուզիչ սնով զբոսած նամակ մը:

Միթինկին օրակարգը որ նկատե-
լով ներքով երկարօրէն կը բացատրէր
իրենց նպատակը և միաձայն ընդուն-
ուեցաւ բռն ծափահարութիւններով,
խմբովին տարին հարիւրէցին Պոլս-
ու Ռօնի նահանգապետութեան և
խաղական, անգլիական, ռուսական
և պէլժական հիւպատոսարաններին:

— «Մէնաթըրի» ընկերութեան
չողենաւները Մարտէլէն գէպի
թիւրքիս պիտի մեկնին այսուհետեւ,
փոխանակ չորեքշաբթիի, երեքշաբ-
թի օրեր ժամը 16ին: Մէկ շաբաթ
պիտի երթայ չողենաւը մինչև Իլ-
միթ, իսկ միւս շաբաթ մինչև Մէր-
սին (Սիւրիա): այնպէս որ իւրա-
քանչիւր դէմ վրայ 15 օրը անգամ
մը երթեկեկութիւն պիտի կատար-
ւի: Սյուպէս հօկտ. 27ին (Էրէկ) առ-

կէ մեկնած Armand-Béhic չողենաւը,
կերթայ Մալդ, Բիրէ, Սարնիկ, Տէ-
տէալաճ, Իզմիր, Պէյրութ, Դիրբո-
լի, Լաթաքիէ, Սիւրաբաթէթ և
Մէրսինա. իսկ նոյեմբեր 3ի երեք-
շաբթի օր մեկնող չողենաւը պիտի
երթայ Մալդ, Բիրէ, Սարնիկ, Տէ-
տէալաճ և Իզմիր:

Կ.պօլսի հետ փոստային հաղոր-
դակցութիւնը կը կատարուի երկա-
թուղիով մինչև Իզմիր կամ Տէտէ-
ալաճ և անկէ ապրին չողենաւով, քա-
նի որ Տարտանէլի նեղուցը տակա-
ւին փակուած կը մնայ:

— Դատական նախարարի հրա-
մանագրին համեմատ, տեղական իշ-
խանութիւններն սկսած են գրաւել
Գերմանացիների այստեղ ունեցած
վաճառքները կամ առևտրական գոր-
ծերը. այսպէս, ի միջի այլոց, գրա-
ւած է Grand Hôtel Noailles et Métro-
pole իր պարունակած շքեղ կարա-
սիներով մէկտեղ որ Պերմաէր անուն
գերմանացի մը կը շահագործէր և
պատերազմի սկիզբը իրեն փոխա-
նորդ մը գնելով այստեղ, ինք Գեր-
մանիա գնացեր էր Ֆրանսացիներին
դէմ պատերազմելու համար:

ԵՐԹՈՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Գերմանացիները նորանոր զօրա-
գունդեր բերելով, որոնց մէջ նոյն
իսկ 15 տարեկան պատանիներ և
50ը անցած ձերեր առնուած են,
իրենց բոլոր ուժեր կամրոյսին տա-
տիկ յարձակումներով Պէլժ գորքե-
րը իրենց հայրենիքէն բոլորովին
գուրս ձգելու և կամ գերի բռնելու
և Ֆրանսացիների յառաջխաղացման
զիւմադրաւելու համար. բայց չեն
կրնար յաջողիլ:

Հօկտ. 23ին Պորտօն պատերազ-
մական նախարարութեան հարգե-
լած ղեկայը հետեւեալ տեղեկու-
թիւնները կուտայ.

«Մեր ձախ թիւին վրայ. — Գեր-
մանական զօրքերը շատ մեծ թաւով,
որոնց ներկայութիւնը նշանակուե-
ցաւ երէկ, շարունակեցին ստատիկ
ու զննութեամբ յարձակիլ ծովին և
Պատէի ջրանցին միջև գտնուող բո-
լոր երկրամասին մէջ: Գաղնակից
զօրքերի զիրքը, իր ամբողջութեան
մէջ նկատի առնուելով, պահպան-
ւած է: Եթէ մի քանի կէտերի վը-
րայ պարտաւորուած են տեղի տու-
ուել կէտերի վրայ յառաջացած
են:

Թշնամին նոյնպէս մասնաւոր գոր-
ծունէութիւն մը ցոյց տուաւ Առասի
և Սովի երկրաբանին մէջ այդ գե-
տի հիւսիսակողմը և հարաւակողմը
մէջ. յառաջիկա թիւներն ունե-
ցանք մասնաւորապէս Սանդէսի մէջ
Բոլիէրի երկրամասը: Վէրտէօնի
և Բօնգա. Մուսօնի երկրամասերին
մէջ մի քանի մասնակի յաջողու-
թիւններ ունեցանք: Ճակատի միտ-
ցած մասին վրայ նշանակելիք բան
մը չկայ:»
— Կիմացունեն թէ աւստրիական

նաւատորմիւր Բօլաի նաւահանգրս-
տէն գուրս ելնելու փորձ մ'ըրեր է
և ֆրանսական վեց յաճանաւեր
զինք հալածելով, անոր թորփիլանա-
ւերէն երկուքը կռուելու անկարող
վիճակի մը ենթարկեր են: Կըս-
ւի թէ նաւատորմիւր ստիպուել է
գուրս ելնել աւստրիական հանրային
կարծիքի ճնշման տակ, որ գործանք
կը յայտարարէր անոր անգործու-
թեան համար:

— «Լիկա Կուլտուրա լա Ռուման»
ընկերութիւնը որ 100.000ի չափ
անդամներ ունի Ռումանիայի մէջ,
միթինկ մը գումարեր է կուտայի
մէջ ուր շատ մը ճառախօսներ, յայ-
տարարներ են թէ առաջին ժողովուր-
դը կուզէ աղգային քաղաքականու-
թիւն մը, Երբեակ-Համաձայնութեան
հետեւելով, իր իտէալն է վերստին իր
ձեռք անցունել Թրանսիլլանիան և
Պուքովինան: Միթինկէն յետոյ ժո-
ղովականները մեծ բարձրութեամբ
չըջեցան փողոցները ցոյցի համար:

— Բժշկութեան բրօքիտէօր Պէ-
սէրէր որ Մէօնգէրէն Մէյց զըրկ-
ւած էր համաճարակ հիւանդութիւն-
ներին դէմ միջոցներ ձեռք առնելու
համար, շատ անպատաս տեղեկու-
թիւններ կուտայ Գերմանացի զօր-
քերի առողջական վիճակին վրայ:
Շատ շատեր կան թանչի և թօքա-
տապի հիւանդութիւններէ բռնուած.
ժանտաւանդէ ալ բռնուածներ պա-
կատ չեն: «Ուրիշ կերպ ալ չէր կա-
րել լինել, կը տեղեկագրէ բրօքի-
տէօրը, երբ զօրքեր ստիպուել են
հինգ օր և հինգ գիշեր մնալ կիտովին
ջրով լցուած խրամատներին մէջ:»

Շարունակ հինգ օր անկարելի ե-
ղած էր նոր պաշարներ զրկել զօր-
քերին որոնք ստիպուած էին ապ-
րիլ իրենց պարիերի մէջ ունեցած և
ջրաթաթախ եղած ուտելիքներով:

— Ճափոնի մայրաքաղաքէն, Թօ-
քիօն, հօկտ. 20ին տրուած հեռա-
գիր մը կիմացունէ որ ծովային նա-
խարարին յայտարարութեանը նա-
յիւրի Ճափոնցիները պատերազմա-
կան պատճառներով գրաւեր են և
զեր գերմանական շատ մը կղզիներ,
Մարիան կղզիները, Մարշալ կղզի-
ները, ինչպէս և արևելեան և արև-
մուտան Գարօլին կղզիները:

— Աւստրիացիները Սէմլինի մօտ
Սամ գետի ձախ ափը աւստրիական
հողին վրայ սերպ զօրքերի ներկա-
յութենէն շատ նեղուելով, միշտ
ջանքեր կընեն գետին աջ ափին վը-
րայ նետելու համար Սերպերը/Սերպ
հետեւակազօրքը, թնդանթաճիգներին
աջակցութեամբ, յաջողութեամբ յետ
կը մղէ այդ ամենօրեայ յարձակու-
մէնը, շատ մեծ կորուստներ պատ-
ճառելով Աւստրիացիներին և ապա-
հովելով Սամ գետի վրայի մեծ կա-
մուրջին Սերպերի ձեռքը մնալը:

— Պետրոգրադէն կը հեռագրեն
հօկտ. 21ին թէ գերման զօրքերը
որոնք վարչաւարի վրայ կը քաշէին,
հօկտ. 20ին յետ մղուել և խառնա-
շիթ վիճակի մէջ փախչել ստիպուել
են, ռազմադաշտերին վրայ թողլով

1) Չողապեցի Ֆակոր կաթողիկոսին
ընդմանը Կ.պօլսի հոյ ժողովրդին հա-
յր ուխտաւորի գործած է և ծանօթ է
հոգեւոր Տէր» անունան տակ:

իրենց վերադարձը զօրքերը, Գերման-
ները նոյնպէս լքեցին և այն պաշտ-
պանական գիւղերը որ նախապէս
ամրացուցեցին: Ռուս զօրքերը
քաջարար կը շարունակեն իրենց
յարձակումը թշնամիի ճակատին
դէմ, վիսգիւլի ձախ գետտիին վը-
րայ:

— Տուվրի լրագիրները կիմացու-
նեն որ անգլիական մարտանաւեր
սաստիկ կը ուժեղանան Պէլժիգի ծո-
վեգերքներին վրայ Գերմանների
բռնած գիւղերը:

— Պետրոպոլսէն հոկտ. 22ին
տրուած հեռագրէ մը կիմանանք որ
կովկասեան զօրաբանակները, որոնց
մէջ բազմաթիւ հայեր կը գտնուին,
արտասովոր քաջութեան մը ապա-
ցոյցներ տուեցին Գոմեայի շրջա-
կայքերի կռիւներին մէջ Գերմաննե-
րին դէմ: Այդ զօրաբանակներ կը ու-
նան են ութ օր շարունակ վիսգիւլի
ձախ գետտիին վրայ, ճահիճների
մէջ առկա, անդադար չընելով լեցուած
խրաճների մէջ, թշնամիի խոշոր
թնդանօթների կրակին տակ մնա-
ցած, և յաջորդեցին յետ մըլ Գեր-
մանների բոլոր յարձակումները որոնց
բռնած գիւղերը Ռուսների զիւրքե-
րէն շատ առաւելութիւններ ունէին:
Այլ սակայն կովկասեան զօրքերը
մէկ մէկը տեղ անգամ չընկրկե-
ցան վիսգիւլի ձախ տիին վրայ,
որով թանկագին դիւրութիւն մ'ըն-
ծայեցին միւս զօրքերին ալ գործելու:
Ռուսիայի կեդրոնէն եկած զօրա-
բանակներ, որոնք կովկասեան զօ-
րաբանակների կողքին կիցած կը
կուռէին, գիւցաղնական գործեր կա-
տարելու մէջ կը մրցէին անոնց հետ:

— Անգլիայի մէջ կառավարու-
թիւնը պարտաւորուեց է զգուշական
խիստ միջոցներ ձեռք առնել հոն
գտնուող Գերմաններին և Աւստրիա-
ցիներին դէմ, որոնց լրատուական
գործողութիւնները երեսն ելնելով
վերջերս, սաստիկ յաւաքեցաւ անգ-
լիացի ժողովուրդը:

— Ամստերդամի «Թէլէգրաֆ»
լրագիրը հոկտ. 22ի թուին մէջ կի-
մացունէ թէ անգլիական մարտանա-
ւեր երեք օրէ ի վեր կը ուժեղանան
Գերմանները: Ասանք, որ թնդա-
նօթներ կարճակէին Նիէօթօրի վրայ,
շատ վնասուեցան ծովի կողմէն ան-
գլիական նաւատորմի և ցամաքին
վրայ ալ ֆրանսական զօրքերի թըն-
դանօթաձգութիւններէն: Բազմաթիւ
գերանն վիրաւորներ կը բերուին
Օսդանտ:

— Գերմանացիների սաւառնակներ
թռչելով ուռտական Բալանիայի մայ-
րաքաղաքին վարչատի վրայ ուռւ-
բեր վար նետեր են, որով մէկ օր 44
հոգի և ուրիշ օր մ'ալ 62 հոգի ըս-
պաններ են: Աւելորդ է ըսել որ այդ
բարբարոսական միջոցով սպանուած
ների գրեթէ ամենքն ալ տղայներ և
կամ անմեղ քաղաքացիներ են և ոչ
թէ զինուորականներ:

— Անգլիական նաւատորմը անցած
սերբաթ օր խիստ թնդանօթաձգու-
թիւն մը ըրած է Գերմանական զօ-

րաբանակի ալ թեկն վրայ, մասնակ-
ցելով պէլժ գորաբանակի պատերազ-
մական գործողութիւններին: Անգլիա-
կան մարտանաւերի այդ թնդան-
թաձգութիւնէն մեծապէս վնասուե-
ր են Գերմանացիները և Նիէօթօրի
վրայ ըրած իրենց բոլոր յարձակում,
ները յետ մղուեցին:

— Ֆրանսերի մէջ ճակատամարտը
կը շարունակուի կատաղի կերպով:
Թէեւ Գերմանացիները քիչ մը յառաջ
եկեր են Տիլքսիտի հիւսիսակողմը և
Լա Պատէի շուրջ, բայց Ֆրանսացի-
ներն ալ շատ առաջ գնացած են Նիէօ-
թօրի արևելակողմը: Լանժիմարի երկ-
րամասին մէջ և Ալմանդիէրի ու Լի-
լի միջև գտնուող երկրամասին մէջ,
ինչպէս և ուրիշ տեղեր, այնպէս որ
գործողութիւններն իրենց ամբողջու-
թեան մէջ նկատելով զգալի յառաջ-
գիւլութիւն ունեցած են Ֆրանսացի
ները և իրենց զիւրքն աւելի նպաս-
տաւոր դարձած է:

ԿՈՎԿԱՍԻ ԻՍԼԱՄՆԵՐԸ

Պետրոպոլսէն կը հեռագրեն
հոկտ. 21ին. «Յարին եղբայր Մի-
քայէլ մեծ գուքը թիֆլիսայեցից,
իր այնտեղ կեցած միջոցին ընդու-
նեց շատ մը պատուիրակութիւններ,
որոնց մին ալ իսլամների կողմէն
էր. սա հաւատաւեց Նորին Բարձ-
րութեան թէ կովկասի իսլամները
պատրաստ են իրենց կեանքը տալ
ընդհանրական հայրենիքին համար:
Յետոյ հայրենասիրական ցոյցեր և
զան-որոնց մասնակցեցան ժողովըր-
դին ամէն դասակարգերը:»

ԹԻԻՐԵԻ Ա

Պետրոպոլսէն կը հեռագրեն հոկ-
տ. 19ին. «Պիլժիկիսի մէջ Վեդուկուտի
լրագիրը հրատարակած է Կ.պօլսէն
հեռագիր մը որ կիմացունէ թէ Սուլ-
թանը, բնականական խորհրդէ մը
յետոյ, պատերազմական նախարար
Էնվեր փաշայի գլխավորութեան և
Թիւրքիայի մէջ Գերմանական ալ
գերութեան գիւլագրելու նպատա-
կով՝ գահաժառանգ Եուսուֆ իզգէտ-
տին իշխանը ցաւաքային և ծովա-
յին զօրաբանակներին սպարապետ
նշանակեց անակնկալ կերպով:»

— Կ.պօլսէն կը հեռագրեն հոկտ.
19ին. «Կապութիւնը անորոշ վիճա-
կի մէջ կը մնայ: Թիւրք լրագիրները
կը շարունակեն իրենց հակադե-
լիական գրութիւնները: Թիւրքական
Ա. զօրաբանակը, 12.000 հոգիէ
բաղկացած, այսօր քաղաքին մէջէն
անցաւ, երթալու համար շրջակայ
իւրները, ուր գժուարին առջամտոր-
ձեր ըրուաւ:»

— Ալէքսանդրէն կը հեռագրեն հոկտ.
23ին. «Փոքր-Ասիայէն կը հաղորդեն
որ ներքին գաւառները բնակող յայն
ժողովուրդներին դէմ հայաժանքները
կը շարունակուին: Տնտեսական տագ-
նաւը կը տատանայ: Առևտուրը

դողրած է: Իզմիրի մաքալին հա-
սոյթները օգոստոս ամսին մէջ եղեր
են միայն 8000 օտմ. սակի մինչդեռ
անցած տարին նոյն ամսին մէջ հասած
էր 75.000 սակի: Նոյնպէս և հան-
րային Պարաքին յատկացուած հա-
սոյթները այս տարին օգոստոս ամսին
մէջ եղած են 14.000 սակի մինչդեռ
անցած տարին նոյն ամսին մէջ հա-
սած էին 134.000 սակի:

«Կիւսացուի թէ փոստով ղրկուած
բոլոր լրագիրները առանց բացա-
ռութեան կը գրաւուին կառավա-
րութեան կողմէն:»

— «Թանին» ի հրատարակածին
նայելով, անգլիական նաւատորմը
հոկտ. 24ին շարժման փորձեր ըրեր
է եղեր Տարտանէլի մուքքին մօտ:
Թնդանօթի ձայնը լսուեց է Մատի-
թոսի մէջ:

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆԵՐ

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ

Բնիկ Պէլժիկիսցի, Սարգիս Պիւլ-
պիւլեան անուն 20ամեայ պատանին
նեղիկայ եւրոպական պատերազմին
սկիզբները Եգիպտոսէն Մարսէլ
անցած և յետոյ անյայտ մնացած ըլ-
լալով, կը խնդրուի, յանուն մարդու-
սիրութեան, զինքը ճանչցողներէն,
իր մասին տեղեկութիւն տալ հետե-
ւեալ հասցէին. Կ.պօլսի. Պէլժիկիսցի,
Ա.հարմանի Ալուսի, Տիլիին Ալանի
Պիւլպիւլեան:

ԾԱՆՈԹԻ ԳԻՐԲԵՐ

Այլ Ռեմիտի խմբագրատան մէջ ծախու-
կը գտնուին, ի մէջի այլոց, և հետեւեա
գիրքերը, որոնց արժէքները նշանակուած
են իրենց առջև:

Մարսէլէն գուր զրկելու ճանապար-
հածալքը գնողին վրայ է. ուստի հաշ-
ի դիւրութեան համար կը նշանակենք թէ՛
Մարսէլի մէջ ծախուելու գինները և թէ՛
փոստով ուրիշ քաղաք զրկուելու գինները:
Այս վերջինները փակագծի մէջ գրուած-
ներն են: Արժէքը կանխիկ շտապ-
ած գիրք չըրկուի: Արձանագրուած (re-
commandé—registered) ծրարով ստանալ
ուզողները պէտք է 25 ամսեկ մեկի զըր-
կին իւրաքանչիւր ծրարի համար օր 2 քի-
լօն տուի պէտք չէ կռէ:

Առնուի բառարանի հայկական լեզ-
ու. Բ. տպ. Վենետիկ: 10 քր. և 40-
անգ. (Մարսէլէն գուր զրկուելու հա-
մար ճանապարհածախքով մէկտեղ՝ 10 քր.
և 80 անգ.):

Ն յի լաթակալմ 12 քր. (ճանապարհա-
ծախքով՝ 12 քր. և 40 անգ.):

Տարեք հոգեւորական արուեստի (Եր-
կասիրութիւն Հ. Ս. Վ. Գանթարեան) 1
քր. և 80 անգ. (ճանապարհածախքով 2
քր. և 10 անգ.):

(Հ. Ս. Երեմեան). Ազգային դիմքի.
գրաւիտ Հայեր. Տպագր. 1913: Ա. շաբաթ
Վ. Աղայեան, Մ. Մամուրեան, Ար-
մեն Բաղրատունի, Կարեգին Եպ. Սրբանձ-
անեան, Խրիմեան Հայրիկ, Խ. Միսաքեան,
Ռ. Պէրդէրեան, Գ. Ե. Ե. Զիւրմիւզեան,
Սիւրբակ Տէր Սարգսեան). 2 քր. և 40
անգ. (հ. 2. 80):

Ն յի Բ. շաբաթ Մարտի-Մարտի, Հա-
տաւորներ, միջնադարեան գրականութիւն
Յ. Ճանիկեան, հոգեւորական գրողներ, Նա-
պէյ, Ա. Հայկունի, Տիլիին Մ. Սիւսեան
Տերպեյ, Բ. Պարսեան. 2 քր. 40
(2,80):

Ն յի Գ. շաբաթ Տ. Գարրիէլ Պատկա-
նեան, Հ. Վ. Աւելան, Խաչատուր Ար-
վեան, Թովմատ Թեղեկեան: 2,40 (հ. 2,80)

Ն յի Գ. շաբաթ Եղիա Յէմիլիսցի շեան
— Արիւսար Արիւսարեան. — Նախագե-
թական. — Պետրոս Գարեան
2 քր. 40 (հ. 2,80)

Ն յի Ե. շաբաթ (Գրիգոր Ստեան. — Մը
կըրտի Պէլժիկիսցի. — Միւրեան Յով-
սէփ Շիւմանեան. — Սրապիան Հէր-
մեան: 2,40 (2,80):

Հոյ միտք (Անուանի Հայ գրողներ
նշանաւոր խօսքերէն կազմուած հաւաք
ծոյ մը: Երկասիրութիւն Հ. Ս. Երեմեան
նի 2 քր. և 60. (հ. 3, 20):

Սարգիս (Հ. Ս. Երեմեան). տրերգու-
թիւն: 1 քր. և 10 (հ. 1, 20):

Տաւաղ. (Հ. Ս. Երեմեան). Ա. գալի-
վէպ: 1 քր. և 20 (հ. 1, 30):

Ս սիւրբակ (Թ. Թեղեկեան). տրերգու-
թիւն, 65 անգ. (հ. 75 անգ.):

(Աւելան). Աղլարագրութիւն Հայտա-
տալի պատկերազարդ կամ Տեղագի
Հայոց Մեծայ. 4 քր. 25 (հ. 4, 50):

Պատմութիւն Հայոց (Թէմիլիսցի. 1880: Վենետիկ: 1 քր. 20 (հ.
1, 40):

Նոյն համագոտ և պատկերազարդ. 190
Վենետիկ: 70 անգ. 90 անգ.):

Պոլ Ե. Վեդիկի (Արապիկ սրտաշար
պատմութիւն մը որ ֆրանսերէնէ թարգ-
մանուած է գրեթէ ամէն լեզուի, ինչպ
և հայերէնի թէ՛ գրաւոր և թէ՛ աշխոյ
հարար և գանազան անձիկ: Մեզ մօտ ծախ-
վածաւոր Առաւելատուրեան Մանու-
կէլի աշխարհարար թարգմանածի Գ. ալ
պատկերութիւն է, պատկերներով զարդա-
ւած 1 քր. և 20 անգ. (1, 40):

Եգիպտոս (Յայն երեւելի ստակախօս
կենտրոնութիւն և իր 300է մեկի բնա-
տալի, զրոյցունող և կրթող տառիկները
պարզապէս: Ամէն մէկ տառիկ վրայ ան-
բաշխական իմաստը գրուած է թէ՛ գրա-
ւոր և թէ՛ աշխարհարար երկու տող ոտո-
նաւորով, առակին տակն ալ աշխարհարար
գրուած խրատական բացատրութիւն մը
գրաւոր 8 տող ոտոնաւոր: Առակները բա-
ցաւորով բազմաթիւ պատկերներով զար-
դարուած է: Կը բաղկանայ 540 երեսներ
բայ ի պատկերներին յատկացուած երե-
սերէն: Գ. տպ. 2 քր. և 30 անգ. (2, 60)

Բոլիւ Հալիստ. ք. պատկերազարդ. Գ.
տպ. 2 ք. և 50 անգ. (3 քր.):

Հ. Գ. Զարհանէլեան Պ. Ստեանի
հայկական տպագրութեան, սկզբնաւոր
թիւնէն մինչ առ մեկ: 1,30 (1,50):

Հոյ մամուլ (15 տարուան մէջ 189
1908: Ա. խմբագրութեան Հ. Մ. Պատրեան
Հոյ թերթիկէ շատերի խմբագրութիւն
յօդուածադրութիւն պատկերներով զարդ-
ւած այն գրքի մէջ: 1,25 (1,50):

Ալլաւի (Աղլարեանեան ընկերութեան
խմբագրութեան Հ. Վ. Ինճիճեանի գրած
նոյն ընկերութեան ծախքով հրատարա-
ւած տեղաւոր մ'է ազգասիրութեան յո-
ղորդ, որին մէջ ցոյց կը տրուին ազգ-
սիրութեան հրաշալի արդիւնները, հին
նոր ազգերի ազգասէր մեծ մարդերի կը
տարած գործերէն օրինակներ բերուելով
Բ. տպ. 1902: 1,70 (1,80):

Տ. Ս. Ե. — Վ. Ս. Ե. Գ. Ի.

Փ. Ս. Փ. Ս. Գ. Ս. Գ. Ս.

Մ. Ս. Ս. Ս. Ս.

Հայերէն Տպագր. Բ. Փոքրագրութեան
L. Gérant: François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie du Midi